



Elintarvikemarkkinavaltuutettu
Livsmedelsmarknadsombudsmannen
The Food Market Ombudsman

REILUT KAUPPATAVAT LIHA-ALAN ALKUTUOTANNOSSA

-KYSELYN TULOSRAPORTTI

Kevät 2025



Kyselyn tausta

Suomessa elintarvikemarkkinoiden toimintaa sääntelee [elintarvikemarkkinalaki](#). Elintarvikemarkkinalain tavoitteena on parantaa elintarvikemarkkinoiden toimivuutta sekä turvata elintarvikeketjun heikommassa asemassa olevien toimijoiden asemaa. Maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden tavarantoimittajien ja ostajien neuvotteluvoiman on yleisesti todettu olevan merkittävästi epätasapainossa Euroopan unionissa.

Tämän ongelman helpottamiseksi Euroopan unionissa on säädetty ns. [kauppatapadirektiivi](#), joka suojaa pieniä ja keskisuuria tavarantoimittajia, jotka ovat sopimussuhteessa isojen yritysten kanssa. Direktiivissä on määritelty ehdottomasti kielletyt käytännöt, sekä käytännöt, jotka ovat kiellettyjä, jos niistä ei ole sovittu selkeästi ja yksiselitteisesti. Suomessa kauppatapadirektiivi on toimeenpantu elintarvikemarkkinalaissa.

Suomessa toimii elintarvikemarkkinavaltuutettu, joka toimii elintarvikemarkkinoiden toimivuuden parantamiseksi ja hyvien liiketapojen vastaisten käytäntöjen estämiseksi. Elintarvikemarkkinavaltuutettu valvoo elintarvikemarkkinalaissa säädettyjen vaatimusten ja kieltojen noudattamista. Lisäksi elintarvikemarkkinavaltuutettu antaa elintarvikeketjun toimintaan liittyviä suosituksia, lausuntoja ja ehdotuksia sekä tiedottaa ja neuvoo alan toimijoita hyvistä liiketavoista.

Vuonna 2023 elintarvikemarkkinavaltuutettu aloitti alakohtaiset kyselyt kerätäkseen ajantasaista tietoa lain noudattamisesta. Kyselytulokset leipomo- ja konditoria-alalta, lihateollisuudesta, marja- ja hedelmäläalalta ja juoma-alalta on julkaistu [elintarvikemarkkinavaltuutetun verkkosivuilla](#). Syksyllä 2024 toteutettiin kysely liha-alan alkutuotannon toimijoille, jonka tarkoituksena oli selvittää reilujen kauppatapojen noudattamista ja elintarvikemarkkinalain vaikutusta alalla.

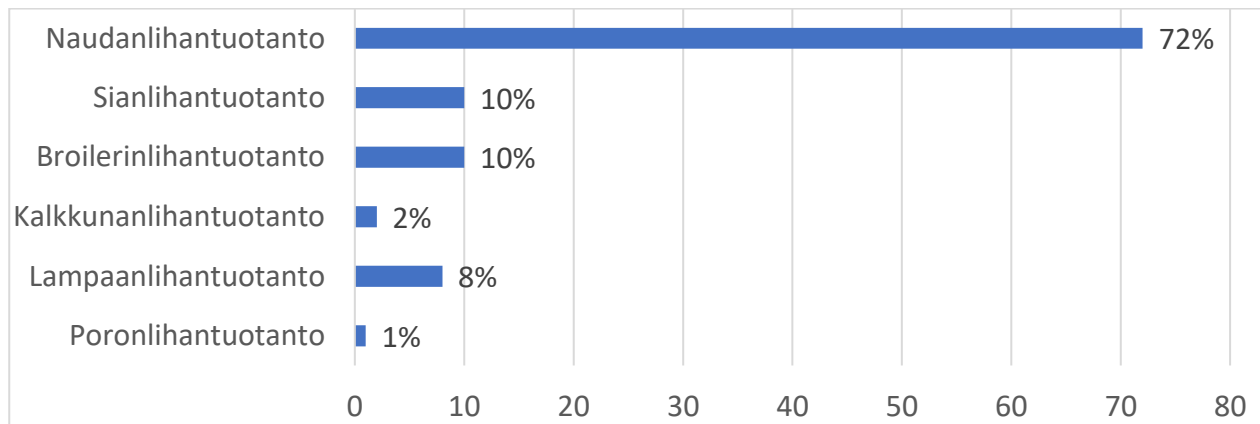
Elintarvikemarkkinavaltuutettu hyödyntää kyselyn tuloksia elintarvikeketjun hankauskohtien tunnistamisessa erityisesti liha-alalla. Tulosten perusteella kohdistetaan myös esimerkiksi valtuutetun antamaa ohjeistusta ja neuvontaa.

Kysely toteutettiin verkossa Webropol-alustalla 1.11.–2.12.2024, ja siihen saatiin 230 vastausta. Kyselylinkkiä jaettiin eri liha-alan etujärjestöjen kautta. Koska osa jäsenistä kuuluu useisiin järjestöihin, tarkkaa vastausprosenttia ei ole mahdollista määrittää. Aineistoa käsiteltiin tilastollisin menetelmin nimettöminä ja täysin luottamuksellisesti. Yksittäisen henkilön vastauksia ei ole käsitelty erikseen, eikä yksittäisten vastaajien vastauksia voi erottaa tuloksista.

Kyselyn tulokset

Taustatiedot

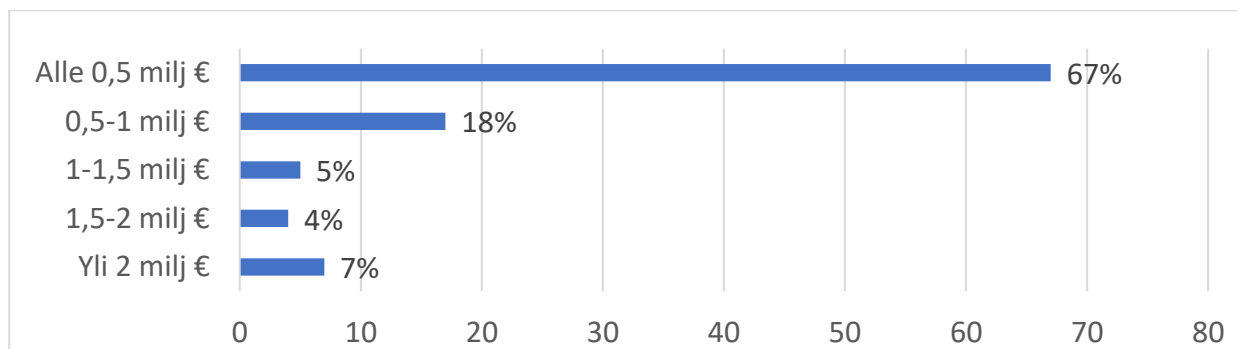
Kyselyyn vastanneet yritysten tuotantosuuntaukset jakautuivat seuraavasti:



Kuvio 1. Vastanneiden yritysten toimialajakauma.

Vastaajat saivat valita useamman kuin yhden toimialan.

Kyselyyn vastanneiden yritysten liikevaihto jakautui seuraavasti:



Kuvio 2. Vastanneiden yritysten liikevaihtojakauma.

Kyselyssä kartoitettiin kiellettyjen kauppatapojen ja muiden ongelmien esiintymistä viimeisen 12 kuukauden aikana, jotta tulokset olisivat mahdollisimman ajankohtaisia. Kyselyn tuloksia tulkitessa huomioitavaa on, että elintarvikeketjun hankauskohtia koskevat kysymykset on esitetty vain niille vastaajille, jotka ovat vastanneet kohdanneensa ongelmia tai elintarvikemarkkinalain vastaista toimintaa liha-alan tuotteiden kaupassa. Mikäli vastaaja ei ole valinnut yhtäkään ongelmaa, ei hänelle ole esitetty ongelmiin liittyneitä tarkentavia kysymyksiä. Näin ollen eri ongelmia koskevissa tarkentavissa kysymyksissä mainitut prosenttiosuudet ovat osuuksia sen ongelman maininneista vastaajista. Eli esimerkiksi kun 10 prosenttia kaikista vastaajista on maininnut maksuajat ongelmaksi liha-alan tuotteiden kaupassa, on tämä prosenttiosuus laskettu niistä vastaajista, jotka kertoivat, että olivat kohdanneet ongelmia. Kun puolestaan mainitaan, että 63 prosenttia kysymykseen vastanneista on kokenut maksuaikojen osalta suurimmaksi ongelmaksi tuotteiden maksamatta jättämisen lain mukaisten maksuaikojen

puitteissa, on tämä prosenttiosuus laskettu vain niistä vastaajista, jotka olivat kertoneet kohdanneensa maksuaikoihin liittyviä ongelmia.

Elintarvikeketjun kauppatapojen hankauskohdat

Kyselyn vastaajilta kysyttiin, esiintyykö liha-alan alkutuotannossa ongelmia tai hyvien kauppatapojen vastaisia käytäntöjä. Vastaajista 61 prosenttia katsoi, että tällaisia ongelmia esiintyy vähintään jonkin verran. Tulosten tulkinnessa on kuitenkin syytä huomioida, että kun kysyttiin tarkemmin ongelmien esiintymisestä eri osa-alueilla, 56 prosenttia vastaajista ilmoitti, ettei ole havainnut ongelmia tai hyvien kauppatapojen vastaisia käytäntöjä. Tähän voi vaikuttaa esimerkiksi se, että vastaajat kokevat alalla olevan ongelmia, vaikkei ole niitä omassa toiminnassaan kohdannut. Kyselyssä esiin nousseista ongelmista suurin osa (55 %) liittyy sopimusehtojen yksipuolisiin muutoksiin. Muita kyselyllä kartoitettuja ongelmia esiintyy lähinnä satunnaisesti. Alla on esitelty kyselyssä esiin nousseita havaintoja tarkemmin.

Ehtojen yksipuoliset muutokset

Useimmin ongelmaksi liha-alan alkutuotannon kaupankäynnissä koettiin ehtojen yksipuoliset muutokset. Ehtojen yksipuoliseen muuttamiseen liittyviä ongelmia voivat olla esimerkiksi toimitusmäärien tai hintojen muuttaminen yksipuolisesti. Ehtojen yksipuolisen muuttamisen koki ongelmaksi 33 prosenttia kyselyyn vastanneista. Ehtojen yksipuolisen muuttaminen oli etenkin suurempien, yli 1 miljoonan liikevaihtoa tekevien yritysten kokema ongelma, sillä 40 prosenttia näistä yrityksistä koki ehtojen yksipuolisen muuttamisen ongelmaksi liha-alan alkutuotannossa.

Elintarvikemarkkinalain mukaan sopimuksessa ei saa käyttää ehtoa tai soveltaa menettelyä, jonka perusteella ostaja voi muuttaa yksipuolisesti maataloustuotteiden tai elintarvikkeiden toimitussopimuksen ehtoja, jotka koskevat esimerkiksi toimituksen tai jakelun tiheyttä, tuotteiden määrää tai hintoja.

Vastausten perusteella ehtoja muutetaan yksipuolisesti erityisesti hintojen osalta. Lisäksi muutoksia tehdään laatu- ja raportointivaatimuksiin sekä toimitusaikoihin.

Maksuajat

Toiseksi suurimmaksi ongelmaksi koettiin maksuaikoihin liittyvät ongelmat, joita oli kohdannut 10 prosenttia kyselyyn vastanneista. Alle miljoonan euron liikevaihtoa tekevät yritykset olivat kohdanneet maksuaikoihin liittyviä ongelmia hieman muita useammin. Elintarvikemarkkinalain mukaan maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden maksuaika on enintään 14 päivää. Ostaja ja myyjä voivat kuitenkin aina sopia, että maksuaika on tätä lyhyempi, esimerkiksi 7 päivää. Myös pidemmästä, enintään 30 tai 60 päivän maksuajasta voidaan sopia laissa säädetyin ehdoin.

Suurin maksuaikoihin liittyvä ongelma oli, ettei tuotteita maksettu lainmukaisten maksuaikojen puitteissa – tätä piti ongelmana 56 prosenttia vastaajista. Puolestaan 50 prosenttia vastaajista koki ongelmaksi sen, että tuotteita ei ole maksettu sopimuksessa sovittujen maksuaikojen mukaisesti.

Liikesalaisuudet ja tekniset ohjeet

6 prosenttia vastaajista kertoi kohdanneensa liikesalaisuuksiin tai teknisiin ohjeisiin liittyviä ongelmia viimeisen 12 kuukauden aikana.

Elintarvikemarkkinalain mukaan ostaja ei saa vaatia tavarantoimittajalta liikesalaisuuksia tai teknisiä ohjeita, ellei vaatimus ole perusteltu ja välttämätön liiketoiminnan kannalta. Tämä suojaa

tavarantoimittajia tilanteilta, joissa heitä painostetaan luovuttamaan arkaluonteisia tietoja, kuten tuotteiden valmistusmenetelmiä, reseptejä tai raaka-aineiden hankintaan liittyviä tietoja.

Vastausten perusteella liikesalaisuuksiin liittyviä ongelmia ilmenee esimerkiksi tilanteissa, joissa tuottajan rakennusteknisiä tietoja luovutetaan luvatta toisille tuottajille. Lisäksi teurastamot saattavat vaatia tuottajilta keskeisiä tietoja, jotka vaikuttavat tuotantoon ja kannattavuuteen, ilman korvausta, ja luovuttaa nämä tiedot luvatta kolmansille osapuolille.

Kaupalliset kustotoimet, tilausten peruutukset ja kielletyt maksut

Kuusi prosenttia kyselyyn vastanneista kertoi kohdanneensa kaupallisia kustotoimia viimeisen 12 kuukauden aikana. Elintarvikemarkkinalain mukaisia kaupallisia kustotoimia ovat muun muassa tuotteiden poistaminen valikoimasta tai tilausmäärien vähentäminen sen seurauksena, että tavarantoimittaja käyttää sopimusperusteisia tai lakisäätteisiä oikeuksiaan saattaa asian viranomaisen käsiteltäväksi tai muuten tekee yhteistyötä viranomaisen kanssa.

Vastausten perusteella kaupallisia kustotoimia ilmenee erityisesti tilausmäärien vähentämisenä, jota kertoi kohdanneena 67 prosenttia vastaajista. Lisäksi 33 prosenttia vastaajista kertoi kohdanneensa tilausten lopettamisella uhkailua.

Ainoastaan prosentti kaikista vastaajista kertoi kohdanneensa kiellettyjä maksuja viimeisen 12 kuukauden aikana. Elintarvikemarkkinalain mukaan kiellettyjä maksuja elintarviketuotteiden kaupassa ovat maksut, jotka eivät liity myyntiin, maksut tuotteen pilaantumisesta tai häviämisestä ja korvaukset asiakasvalitusten käsittelykustannuksista, jotka eivät ole aiheutuneet tavarantoimittajan virheestä. Lisäksi varastoinnista, esilläpidosta, tuotevalikoimaan sisällyttämisestä tai myytäväksi asettamisesta, myynnistä alennuksella myyinnedistämistarkoituksessa, mainonnasta tai markkinoinnista sekä myyntitilojen sisustamisesta aiheutuvat kustannukset ovat kiellettyjä, ellei niistä ole sovittu ennakkoon selkeästi ja yksiselitteisesti.

Muita kyselyssä esiin tulleita ongelmia

Muita kyselyn vastauksissa mainittuja ongelmia olivat:

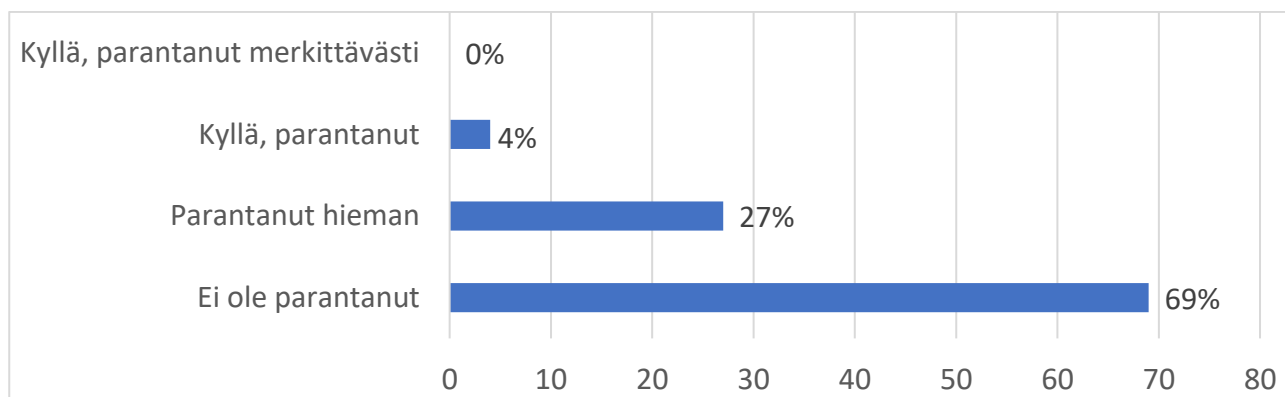
- 1. Eläinten hakuun liittyvät ongelmat**
 - a. Eläimiä ei haeta sovitusti tai hakuun liittyvistä yksityiskohdista ilmoitetaan kohtuuttoman lyhyellä varoitusajalla.
- 2. Alkutuottajan kantama kohtuuton riski**
 - a. Vastaajat kokivat alkutuottajana kantavansa kohtuuttoman suuren riskin verrattuna teurastamoon.
- 3. Epäily teurastamojen toteuttamasta lihapitoisuuksien ”vääristelystä”**
 - a. Matalammasta lihapitoisuusprosentista maksetaan halvempi hinta.

Elintarvikemarkkinalain ja elintarvikemarkkinavaltuutetun tunnettuus ja vaikuttavuus

Elintarvikemarkkinalaki

81 prosenttia kaikista vastaajista tiesi, että Suomessa on elintarvikemarkkinalaki. Kaikki kyselyyn vastanneet isot, yli 2 miljoonan euron liikevaihtoa tekevät yritykset tiesivät elintarvikemarkkinalaista, kun vastaava luku kaikista pienimpien, alle 0,5 miljoonan euron liikevaihtoa tekevien yritysten kohdalla oli 83 prosenttia.

Lähes 70 prosenttia vastaajista koki, ettei elintarvikemarkkinalaki ole parantanut tavarantoimittajan asemaa elintarvikeketjussa lainkaan. Loput, n. 30 prosenttia vastaajista koki lain parantaneen tavarantoimittajan asemaa ainakin hieman. Yrityskoolla ei juurikaan ollut vaikutusta lain vaikuttavuuden arviointiin. Huomion arvoista on, että yksikään vastaajista ei kokenut, että elintarvikemarkkinalaki olisi parantanut tavarantoimittajan asemaa ketjussa merkittävästi.



Kuvio 4. Onko elintarvikemarkkinalaki mielestäsi parantanut tavarantoimittajien asemaa elintarvikeketjussa?

Elintarvikemarkkinavaltuutettu

Elintarvikemarkkinavaltuutetun olemassaolosta tiedettiin vastaajien keskuudessa varsin hyvin, sillä 78 prosenttia kaikista kyselyyn vastanneista yrityksistä tiesi, että Suomessa toimii elintarvikemarkkinavaltuutettu. Hieman muita vastaajia useammin elintarvikemarkkinavaltuutetusta tiesivät isommat, yli kahden miljoonan euron liikevaihtoa tekevät yritykset.

Toimenpidepyynnön tekeminen

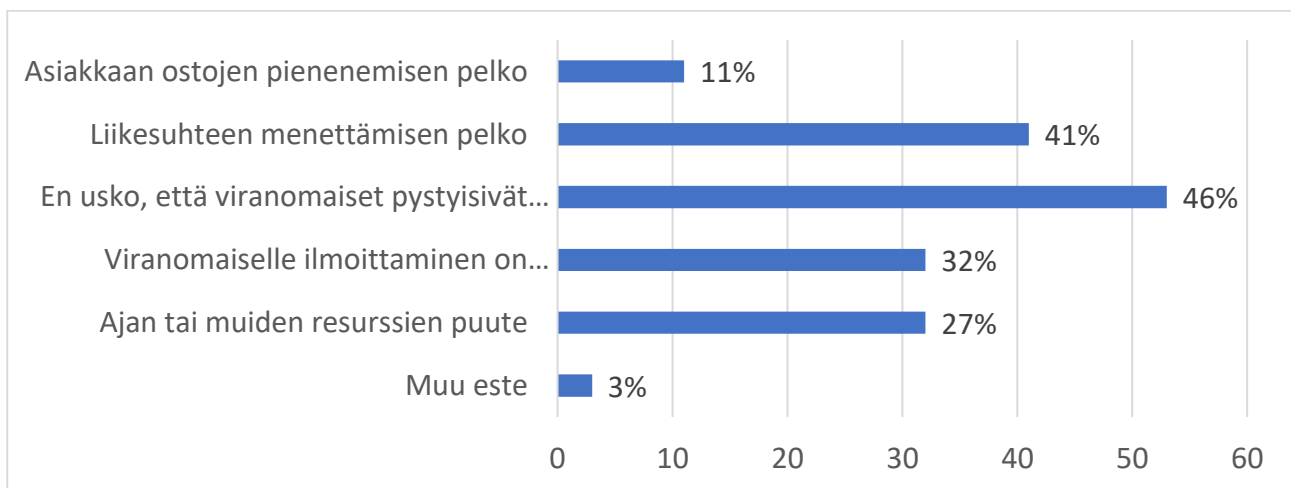
Elintarvikemarkkinoiden toimijat voivat tehdä [toimenpidepyynnön](#) elintarvikemarkkinavaltuutetulle, mikäli epäilevät tai havaitsevat elintarvikemarkkinalain rikkomistilanteita. Toimenpidepyyntö on tehtävä kirjallisesti ja se on [viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain \(621/1999\)](#) perusteella pääsääntöisesti julkinen. Valtuutetun on siten annettava tieto toimenpidepyynnöstä ja siihen liittyvistä asiakirjoista sitä pyytäneelle taholle.

Kyselyllä selvitettiin, voisiko vastaaja ajatella tekevänsä toimintapyynnön elintarvikemarkkinavaltuutetulle, mikäli olisi kokenut hyvän liiketavan tai elintarvikemarkkinalain vastaista toimintaa. 54 prosenttia kaikista vastaajista vastasi, että voisi ajatella tekevänsä

toimenpidepyynnön. 7 prosenttia puolestaan vastasi ei, ja 37 prosenttia ettei osaa sanoa voisiko ajatella tekevänsä toimenpidepyyntöä elintarvikemarkkinavaltuutetulle.

Mitä pienempi yritys oli kyseessä, sitä myönteisemmin toimenpidepyynnön tekemiseen suhtauduttiin.

Kyselyllä kartoitettiin mitä esteitä toimenpidepyynnön tekemiselle voisi olla. Suurimmaksi esteeksi vastaajat kokivat ajatuksen siitä, että viranomainen ei pysty auttamaan ongelmassa. Tämän koki esteeksi 46 prosenttia kyselyyn vastanneista. 41 prosenttia vastaajista puolestaan pelkäsi liikesuhteen menettämistä toimenpidepyynnön seurauksena. 32 prosenttia kyselyyn vastanneista koki viranomaiselle ilmoittamisen monimutkaisena. Suuremmat, yli miljoonan euron liikevaihtoa tekevät yritykset, kokivat muita yrityksiä useammin esteeksi liikesuhteen menettämisen tai ostojen pienenemisen pelon, kun taas viranomaiselle ilmoittamisen monimutkaisuus ja ajan ja resurssien puute oli erityisesti pienimpien yritysten kokema ongelma.



Kuvio 5. Mitä esteitä toimenpidepyynnön tekemiselle elintarvikemarkkinavaltuutetulle voisi mielestäsi olla?

Mitä seuraavaksi?

Liha-alan alkutuotantoon suunnattu kysely oli viides elintarvikemarkkinavaltuutetun toteuttamista alakohtaisista kyselyistä. Kysely vahvisti elintarvikemarkkinavaltuutetun tulkintaa siitä, että elintarvikeketjussa esiintyy joitain ongelmia, joihin elintarvikemarkkinavaltuutetun voi olla tarpeellista puuttua. Näiden havaintojen pohjalta elintarvikemarkkinavaltuutettu kohdentaa antamaansa neuvontaa ja ohjeistusta havaittuihin ongelmakohtiin. Seuraavaksi elintarvikemarkkinavaltuutettu julkaisee ohjeistuksen, joka käsittelee erityisesti ehtojen yksipuoliseen muuttamiseen liittyviä käytäntöjä. Tuloksia hyödynnetään myös elintarvikemarkkinavaltuutetun toiminnan tulevien painopisteiden suuntaamisessa.

Lisäksi elintarvikemarkkinavaltuutettu tulee tehostamaan viestintää elintarvikemarkkinoilla toimivien osapuolten oikeuksista ja velvollisuuksista entisestään.

Lisätietoja kyselystä

Lisätietoja kyselystä ja sen tuloksista voi pyytää Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimistosta sähköpostitse osoitteesta [etmv\(at\)etmv.fi](mailto:etmv(at)etmv.fi) tai puhelimitse numerosta 029 520 55 33.


Tilaa elintarvikemarkkinavaltuutetun uutiskirje QR-koodin avulla tai osoitteesta
elintarvikemarkkinat.fi.




Elintarvikemarkkinavaltuutettu
Livsmedelsmarknadsombudsmannen
The Food Market Ombudsman

Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimisto / PL 200 / 00027 RUOKAVIRASTO
Livsmedelsmarknadsombudsmannens byrå / PB 200 / 00027 LIVSMEDELSVERKET The Office of the Food
Market Ombudsman / P.O. Box 200 / FI-00027 FINNISH FOOD AUTHORITY, FINLAND

+358 29 520 55 33 / etmv@etmv.fi

 Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimisto - The Office of the Food Market Ombudsman

 @ ETMV_toimisto